

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
43

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-36-2

BRNO 2002

ZPRÁVA O ODBĚRU VZORKŮ ZE SUBFOSILNÍCH KMENŮ PRO DENDROCHRONOLOGICKOU ANALÝZU V POVODÍ ŘEKY MORAVY

Jitka Vrbová-Dvorská †, Jiří Janál, Jaroslav Škojec
Archeologický ústav AV ČR Brno

Hlavním úkolem dendrochronologické laboratoře pracující od roku 1996 při mikulčickém pracovišti Archeologického ústavu AV ČR v Brně byl sběr a datování veškerých dřev z archeologických a stavebně-historických objektů a budování dendrochronologického standardu pro dub v České republice (Dvorská, Poláček 1998). Tato práce byla součástí projektu GA ČR "Sídelní aglomerace velkomoravských mocenských center v proměnách údolní nivy" (reg. č. 404/96/K089), řešeného na mikulčickém pracovišti v letech 1996-2001. Hlavním výsledkem dendrochronologické části projektu bylo vybudování dubového standardu "czges" pro Českou republiku (538-2001 po Kr.) a datování konkrétních dřev z celé řady lokalit včetně Mikulčic a Pražského hradu (Dvorská 2000; táž 2002; Dvorská/Poláček 2001).

K prodloužení dendrochronologického standardu směrem do minulosti bylo nezbytné využít subfossilní kmeny z říčních údolních niv. V roce 1997 byly získány starší vzorky subfossilních kmenů z Nového Mesta n. Váhom, lok. Zelená Voda, a z Gabčíkova (přír. č. 93, 95). V letech 1999-2000 byla hlavní pozornost věnována oblasti Strážnického Pomoraví na katastru obcí Strážnice a Petrov, odkud bylo získáno několik desítek dendrochronologických vzorků (přír. č. 221-226, 865-928). Další vzorky byly odebrány v roce 1999 z toku řeky Moravy mezi Hodonínem a Rohatcem (č. 1062-1081) a v roce 2000 z mohelnické šterkovny (č. 1231-1240) (Dvorská/Poláček/Škojec/Vachek 2001; Dvorská 2002).

V roce 2001 začal systematický sběr vzorků subfossilních kmenů pro dendrochronologickou analýzu v rámci projektu J. Vrbové-Dvorské "Dendrochronologie subfossilních kmenů jako předpoklad datování prehistorických dřev", podporovaného GA ČR (reg. č. 404/01/P 127). Pozornost byla věnována aktivním šterkovnám (Hulín, Hustopeče nad Bečvou, Troubky) a stavbám v údolních nivách (Kroměříž-Dolní Zahrady) v povodí řeky Moravy a Bečvy.

Hulín (okr. Kroměříž, Zlínský kraj), trať "Lesní zadní", šterkovna

Šterkovna u Hulína se nachází v nivě řeky Moravy 2,5 km jihozápadně od středu Hulína a 3,5 km východně od středu Kroměříže. Od konce 70. let 20. století zde byly nalézány paleobotanické, paleozoologické, antropologické a ojediněle i ar-

cheologické nálezy (přehled starších nálezů viz Janál, v tisku).

Při rozšiřování šterkovny u Hulína probíhal v letech 2000 a 2001 odběr vzorků ze subfossilních kmenů, které jsou i s dokumentací uloženy na Archeologickém ústavu AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice-Valy.

V roce 2000 bylo odebráno celkem 13 vzorků ze subfossilních kmenů, které pocházejí z fluvialních písků na bázi povodňových hlín (hloubka 1,8-2,8 m). V hloubce 1,1-1,4 m bylo zjištěno iniciální stadium subfossilní půdy. Vzorky jsou uloženy pod přír. č. 1337-1349 a prozatím se je nepodařilo datovat. Lokalizace odběru vzorků: ZM 1:10 000 list č. 25-31-07, okolo bodu [327:18].

V roce 2001 se pokračovalo v odebrávání vzorků pro dendrochronologii. V červnu 2001 bylo odebráno 11 vzorků ze subfossilních kmenů (přír. č. 1461-1471). Část subfossilních kmenů se nacházela již v druhotné poloze na břehu těžební jámy; s velkou pravděpodobností původně ležely na bázi povodňových hlín v hloubce přibližně 2 m. Jeden kmen o délce přibližně 5 m nesl stopu lidské činnosti - výřez o délce 30 cm. Předběžně je tento kmen interpretován jako konstrukční prvek (z mostu?). Odebrané vzorky zatím nejsou zpracované. Lokalizace odběru vzorků: ZM 1:10 000 list č. 25-31 07, okolo bodu [338:16] (Vrbová-Dvorská/Janál 2002a).

V srpnu 2001 byl pracovníky šterkovny vyzvednut ze dna šterkovny z druhotné polohy kmen o délce přibližně 20 m a průměru cca 1,5 m (Vrbová-Dvorská/Janál 2002a). Vzorek nebyl dosud zpracován.

Hustopeče nad Bečvou (okr. Přerov, Olomoucký kraj), šterkovna

V červenci roku 2001 proběhl odběr vzorků pro dendrochronologickou analýzu ve šterkovně u Hustopečce nad Bečvou, která se nachází 1,2 km jižně od středu obce v nivě řeky Bečvy.

Vzorky pro dendrochronologii byly odebrány ze subfossilních kmenů, které byly v druhotné poloze kolem příjezdové komunikace ze silnice Hustopeče nad Bečvou - Nemetice v severozápadní části šterkovny a na břehu v severovýchodní části šterkovny. Ze skládky ve strži v severovýchodní části šterkovny nebyly odebrány žádné vzorky, protože kmeny byly uvnitř prohnílé. Celkem bylo

odebráno 11 kusů vzorků, které jsou uloženy na Archeologickém ústavu AV ČR Brno, expedice Mikulčice-Valy, přír. č. 1592-1602, byly změřeny, ale dosud nejsou vyhodnoceny (Vrbová-Dvorská/Janál 2000b).

Kroměříž - Dolní zahrady (okr. Kroměříž, Zlínský kraj), "intravilán obce"

V jižní části intravilánu Dolních zahrad (místní část Kroměříže) byla vyhloubena pro novou stavbu v areálu čistírny odpadních vod jáma o rozměrech 80x20 m a hloubce cca 8 m. Staveniště se nachází v nivě řeky Moravy, na levém břehu regulovaného toku řeky Moravy, 2,5 km jihovýchodně od historického středu Kroměříže. Jáma protáhla povodňové hlíny a byla částečně zapuštěna do podložního štěrkopísku.

Podél zpevněných stěn výkopu okolo betonových základů nové stavby byly v druhotné poloze uloženy subfossilní kmeny, z kterých je odebráno celkem cca 15 vzorků pro dendrochronologii. Vzorky jsou t. č. neznámé (Vrbová-Dvorská/Janál/Škojec 2002).

Troubky (okr. Přerov, Olomoucký kraj), štěrkovna

V rámci sběru vzorků subfossilních kmenů pro budování dubového dendrochronologického standardu pro české země byl z již druhotné polohy na břehu štěrkovny odebrán 1 vzorek ze subfossilního kmenu. Vzorek je uložen na Archeologickém ústavu AV ČR Brno, expedice Mikulčice-Valy, přír. č. 1586 a prozatím není zpracovaný. Podle ústní informace pracovníka štěrkovny se zde již dříve našlo několik "starých stromů", nějaký kůl a "shluk vrší" (Vrbová-Dvorská/Janál 2002c).

Tragickým úmrtím J. Vrbové-Dvorské koncem roku 2001 skončil předčasně i grant "Dendrochronologie subfossilních kmenů jako předpoklad datování prehistorických dřev". Tím se uzavřela jedna kapitola činnosti mikulčické dendrochronologické laboratoře a dendrochronologického studia subfossilních kmenů. Všechny výše uvedené vzorky jsou uloženy v depozitáři Archeologického ústavu AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice-Valy, kde je soustředěna i průvodní dokumentace. Vzorky budou postupně měřeny a křivky postoupeny některé z evropských laboratoří k vyhodnocení.

Zpráva je součástí řešení projektu GA ČR reg. č. 404/01/P127.

Literatura:

- Dvorská, J. 2000: Dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích v roce 1999. Přehled výzkumů 41 (1999), 283-285.
- Dvorská, J. 2002: Dendrochronologické pracoviště při Archeologickém ústavu AV ČR v Brně a MZLU v Brně v roce 2000. Zprávy památkové péče (v tisku).
- Dvorská, J., Poláček, L. 1998: Nové dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích. Zprávy památkové péče, roč. LVIII, č. 4, příloha, s. XXXIII - XXXIV.
- Dvorská, J., Poláček, L. 2001: K možnostem dendrochronologického datování v oblasti severně od středního Dunaje. In: Galuška, L., Kouřil, P., Měřínský, Z. (eds.): Velká Morava mezi východem a západem. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Uherské Hradiště - Staré Město 28.9.-1.10.1999. Brno, 77-83.
- Dvorská, J., Poláček, L., Škojec, J., Vachek, M. 2001: Průzkum údolní nivy řeky Moravy u Strážnice. In: Řehořek, V./Květ, R. (eds.): Niva z multidisciplinárního pohledu IV, Brno, 109-112.
- Janál, J. v tisku: Dokumentace holocenních sedimentů ve štěrkovně u Hulína. Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2001, Brno, roč. IX.
- Vrbová-Dvorská, J., Janál, J. 2002a: Hulín - "štěrkovna" (okr. Kroměříž, kraj Zlín). Nálezy subfossilních kmenů, rkp. Uloženo: Archeologický ústav AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice-Valy.
- Vrbová-Dvorská, J., Janál, J. 2002b: Hustopeče nad Bečvou - "štěrkovna" (okr. Přerov, kraj Olomouc). Nálezy subfossilních kmenů, rkp. Uloženo: Archeologický ústav AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice-Valy.
- Vrbová-Dvorská, J., Janál, J. 2002c: Troubky - "štěrkovna" (okr. Přerov, kraj Olomouc). Nálezy subfossilních kmenů, rkp. Uloženo: Archeologický ústav AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice-Valy.
- Vrbová-Dvorská, J., Janál, J., Škojec, J. 2002: Kroměříž - "Dolní zahrady". Nálezy subfossilních kmenů, rkp. Uloženo: Archeologický ústav AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice-Valy.

Resumé:

This article presents results of a dendrochronological laboratory of the Institute.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 43 (2001)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz http://www.iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, PhD., PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Alice Del Maschio, Miroslav Lukáš
Jazyková úprava:	PhDr. Jan Balhar, CSc.
Na titulním listě:	Plastika medvěda z Pavlova (kresba J. Svoboda); letecký snímek Mušova a Pálavy (foto O. Šedo)
Tisk:	BEKROS
Náklad:	350 ks

© 2002 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00